

ЛИКУТЕЙ СИХОТ

Избранное

Сборник бесед Любавичского Ребе
с переводом на русский язык

לקוטי שיחות

מבחר שיחות של הרבי מליובאוויטש
עם תרגום חפשי לרוסית

BAЭPA זארא

מהדורה ניסיונית תשע"ח

Пробное издание 5778

בסיוע "קרן מרומים"

עורך ראשי:

הרב עקיבא נימוי

תרגום:

הרב גרשון פאליי, הרב חיים פילצר, הרב ראובן קורבסקי, א.ר. נדבורה

עריכה לשונית:

א. קוטזובה

הגהה:

ל. אורלובה

עיצוב ועימוד:

חזק הוצאה לאור בע"מ' - www.chazak.co.il

זכויות 'לקוטי שיחות' מקורי שמורות להו"ל "קה"ת".
זכויות 'לקוטי שיחות' בתרגום לעברית שמורות ל"מכון לוי יצחק".

Издано при поддержке фонда «Меромим»

Главный редактор

р. Акива Немой

Перевод

р. Гершон Палей, р. Хаим Фильцер, р. Реувен Куравский,
Ида Недобора

Литературный редактор

Анна Кутузова

Корректор

Любовь Орлова

Верстка и дизайн

издательство Хазак, Израиль

Все права на оригинальный текст принадлежат Kehot
Publication Society, NY, права на перевод на иврит
принадлежат издательству Mechon Levi Yitzchok.

© Перевод Колель Тора, 2017

פתח דבר

מתוך שבח והודיה להשי"ת, לקראת שבת פרשת וארא הננו מוציאים לאור שיחה מתורגמת לשפה הרוסית.

לנוחיות ציבור דוברי הרוסית והעברית הוספנו גם את השיחה בעברית.

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצור ורננו גו", ומלכנו נשיאינו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

רשת 'כולל תורה' במדינות חבר העמים ואירופא

ВСТУПИТЕЛЬНОЕ СЛОВО

С огромной радостью и благодарностью Всевышнему мы рады представить вашему вниманию беседу Любавичского Ребе к главе ВАЭРА с переводом на русский язык.

Для удобства двуязычных читателей параллельно с русским переводом приводится текст беседы на иврите.

Дай Б-г, чтобы в заслугу нашего изучения трудов Ребе мы удостоились учить Тору от него самого с приходом праведного Мошиаха, когда исполнится сказанное пророком: «Новая Тора от Меня выйдет».

Международная образовательная сеть
«Колель Тора»

וארא

א. „אלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצרים?”

על הפסוק¹ „ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו... ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים”, נאמר במדרש², הדא הוא דכתיב³: ויתרון ארץ בכל היא⁴, והמדרש מביא את דעת רב אחא ב”ר חנניא „אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו הן מיותרין בעולם כגון נחשים ועקרבים הן היו בכלל ברייתו של עולם, אמר להן הקדוש ברוך הוא לנביאים: מה אתם סבורים אם אין אתם הולכים בשליחותי וכי אין לי שליח: ויתרון ארץ בכל היא, אני עושה שליחותי אפילו על ידי נחש אפילו על ידי עקרב ואפילו על ידי צפרדע, תדע לך שכן, שאלולי הצרעה היאך היה הקדוש ברוך הוא פורע מן האמוריים ואלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצרים, הדא הוא דכתיב: הנה אנכי נוגף...”.

יש להבין: כיצד ייתכן לומר ש„אלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצרים?” והרי הצפרדע היתה רק אחת מבין עשר המכות?

לגבי הצרעה ניתן להבין דברים אלו, כי זו היתה הפעולה הראשונה לגירוש האמוריים והכנעניים, ומכה זו פגעה בהם בעוצמה רבה, כמאמר חז”ל⁵: „הצרעה לא עברה את הירדן”, אלא „היתה מכה אותם בעניניהם ומטילה בהם ארס והם מתים”⁶.

אבל מכת הצפרדע לא היתה המכה הראשונה שבאה על מצרים. המכה הראשונה היתה מכת

הדם, והיא היתה מכה קשה וגרועה יותר עבור המצריים⁷, כי ביאור ובמימיו היתה תלויה פרנסתה וחיותה של ארץ מצרים כולה, ולא רק שתיית המים כפשוטה. בנוסף לכך הרי היו עוד שמונה מכות אחרות שבהן פרע הקדוש ברוך הוא במצרים, עד למכה האחרונה, אשר היא הביאה ליציאת מצרים – מכת בכורות, ולאחר מכן הושלמה פורענותם בקריעת ים סוף, כאשר „לא נשאר בהם עד אחד”⁸.

ואם כן, כיצד ניתן לומר „אלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצרים?”

וכן אין מובן עצם הענין: כיצד ייתכן בכלל לומר על הקדוש ברוך הוא ש„אלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצרים”, הרי „הרבה שלוחים למקום”⁹, ו„היפלא מה דבר”¹⁰ מדי לבצע את רצונו?

ב. גם במזיקים יש תועלת

לפני מאמר זה, מובא שם במדרש „רבתינו אמרין: מהו ויתרון ארץ בכל היא? אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו הן מיותרין בעולם, כגון זבובים ופרעושים ויתושין – הן היו בכלל ברייתו של עולם...”.

כפי שמסברים בפשטות את ההבדל בין „רבתינו אמרין” לבין דעת רב אחא ואת שני הפרטים בדברי רב אחא¹¹ עצמם

(7) ראה לקמן הערה 18, 50.

(8) בשלח יד, כח.

(9) ראה אגה”ק סכ”ה.

(10) וירא יח, יד.

(11) כ”ה בשמו”ר לפנינו. אבל בב”ר (פ”י, ז) ממשך בדעת רבנן „ובכל הקב”ה עושה שליחותו אפילו ע”י נחש אפילו ע”י יתוש אפילו ע”י צפרדע” ותו לא. ובויק”ר (פכ”ב, ג) מאמר ר”א מתחיל „בכל הקב”ה עושה שליחותו אפילו ע”י נחש אפילו ע”י צפרדע אפילו ע”י עקרב אפילו ע”י יתוש” ותו לא (ולפנ”ז איתא שם „אמר הקב”ה לנביאים”). ועד”ז הוא בקה”ר פ”ה, ח (ד).

בבמדב”ר (פ”ח, כב), ועד”ז בתנחומא ר”פ חקת – ליתא

(1) פרשתנו ז, כרכו.

(2) שמו”ר רפ”.

(3) קהלת ה, ח.

(4) וממשך במדרש: „וכל המדרש כמו שכתוב בויקרא רבה ובזאת חקת התורה” – ראה הנסמן שם ובמפרשים.

(5) ראה סוטה לו, א.

(6) לשון רש”י משפטים כג, כח. וראה סוטה שם. רד”ק

יהושע כד, יב.

ГЛАВА "ВАЭРА" Тайная миссия лягушек

Ликутей сихот, т. 21

"И сказал Г-сподь Моше: "Иди к фараону и скажи: так сказал Г-сподь: "отпусти народ Мой, [...] если же ты отказываешься отпустить, то вот, Я поражаю всю область твою лягушками» (*Шмот, 7:26-27*).

Об этом сказано (*Когелет, 5:8*): "Превосходство земли – во всем оно». Сказали мудрецы: "Что значит "превосходство земли – во всем оно"? Даже вещи, которые тебе кажутся лишними в мире, как мухи, блохи и комары, были в числе сотворенного Им, как сказано (*Берейшит, 1:31*): "И увидел Б-г все, что Он создал [и вот, хорошо очень]"».

А рабби Аха, сын рабби Ханины, говорит: "Даже вещи, которые кажутся тебе лишними в мире, такие как змеи и скорпионы, были в числе сотворенного Им. Сказал Гсподь пророкам: "Неужели вы думаете, что если вы не выполните Мое поручение, то не будет у Меня другого посланника? Превосходство земли – во всем оно. Я делаю Своим посланником даже змею, даже скорпиона, даже лягушку". И знай, что если бы не шершни, то как бы покарал Он эморейцев, и если бы не лягушки, то как бы покарал Он Египет? И об этом сказано: "вот, Я поражаю..."» (*Мидраш Шмот раба, 10:1*).

1. Если бы не лягушки...

Сказано в нашей главе¹: "И сказал Г-сподь Моше: "Иди к фараону и скажи: так сказал Г-сподь: [...] если же ты отказываешься отпустить [народ], то вот, Я поражаю всю область твою лягушками"».

Мидраш толкует эти слова так²:

"Об этом сказано³: Превосходство земли – во всем оно». Дальше Мидраш приводит

мнение рабби Ахи, сына рабби Ханины: "Даже вещи, которые кажутся тебе лишними в мире, такие как змеи и скорпионы, были в числе сотворенного Им. Сказал Гсподь пророкам: "Неужели вы думаете, что если вы не выполните Мое поручение, то не будет у Меня другого посланника? Превосходство земли – во всем оно. Я делаю Своим посланником даже змею, даже скорпиона, даже лягушку". И знай, что если бы не шершни, то как бы покарал Он эморейцев, и если бы не лягушки, то как бы покарал Он Египет? И об этом сказано: "вот, Я поражаю..."».

1. Шмот, 7:26-27.

2. Шмот раба, 10:1.

3. Когелет, 5:8.

לקוטי

וארא

שיחות

„אפילו דברים... מיותרין... אני עושה שליחותי...“¹²:

כוונת המילים „בכלל ברייתו של עולם“ איננה רק שהם נבראו על ידי הקדוש־ברוך־הוא¹³ ולא נעשו מעצמם¹⁴, אלא הכוונה היא לומר, שיש בבריאתם תועלת לאדם. ועל כך אומרים רבותינו שגם יצורים כזוּבובים, פרעושים ויתושים, הנראים כמיותרים בעולם, נבראו לצורך תועלת לאדם והם נכללים בכלל של „כל מה שברא הקדוש־ברוך־הוא בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה“¹⁵, וכפי שהגמרא מוכיחה שם תרופות הנעשות מזובוב ומיתוש וכו’.

ועל כך מוסיף רב אחא, שגם דברים שמיותרים במוֹבן זה¹⁶ שהם מזיקים, גם בהם יש תועלת לאדם כאשר פעמים רבות האדם ניצל באמצעותם ממזיקים קשים יותר¹⁷.

לאחר מכן הוא מוסיף תועלת גדולה יותר הצומחת לבריאה מהדברים המזיקים הללו, שהקדוש־ברוך־הוא מבצע באמצעותם את השליחות להעניש את הרעשים.

אך לפי זה יש להבין:

(א) כיון שהחידוש העיקרי של רב אחא הוא שגם המזיקים הם „בכלל ברייתו של עולם“ ושגם באמצעותם מבצע הקדוש־ברוך־הוא את שליחותו, מדוע הוא (א) מוסיף גם את

הצפרדע, שכלל אינה מזיקה¹⁸, ובודאי לא כנחשים ועקרבים. ויותר מכך (ב) הצפרדע מופיעה כחידוש על פני הנחשים והעקרבים¹⁹ – „ואפילו על ידי צפרדע“²⁰, ו(ג) את ההוכחה, „תדע לך“, הוא מביא דוקא לגבי הצרעה²¹ והצפרדע ולא לגבי נחש ועקרב, כפי שמוכח במדרשים אחרים שבהם מוזכר מאמרו של רב אחא²².

(ב) מהו השויון בין שליחותם של הנבאים לבין השליחות המתבצעת על ידי הנחש והצפרדע וכו’? הרי, שליחת המזיקים הללו היא להפרע מן הרשעים ואילו שליחות הנביאים איננה להעניש, אלא למסור את דברי ה’ – גילה דברו²³ על ידי עבדיו הנביאים²⁴. ומהי, אפוא, המשמעות של „אמר להן הקדוש־ברוך־הוא לנביאים... אם אין אתם הולכים בשליחותי... אני עושה שליחותי אפילו על ידי נחש... ואפילו על ידי צפרדע“?

ג. המכות – גילוי אלקות במצרים

יש לומר, שההסבר לכך הוא:

המכות שהביא הקדוש־ברוך־הוא על פרעה ומצרים לא היו רק כדי להענישם, אלא כלשון

(18) כפי’ הב’ בראב”ע פרשתנו (ז, כז) בפ’ צפרדע וכותב ע”ז „והוא הנכון בעיני“.

(19) וכן בא לבסוף בב”ר וקה”ר שם. בבמדב”ר ותנחומא שם באה צפרדע בתחלה. אבל נוסף ע”ז דשם נזכר רק זה ולא הובא בכלל ענין הא’ (הן בדברי ר”א וכן רבנן שאף הן בכלל ברייתו של עולם), הרי שם הוא הקדמה להעובדות שמביא, שסיפור הא’ הוא מעשה בעקרב א’ כו’ שזימן לו הקב”ה צפרדע כו’.

(20) ביפ”ת (השלם) שם וכן בב”ר וויק”ר שם „ואפילו ע”י צפרדע שאין דרכ’ לישוך ולהויק“, אבל באם קס”ד שהחידוש בדעת ר”א הוא שגם מזיקין נעשים שלוחים – הו”ל למנותם בסדר הפוך.

(21) בפרש”י משפטים שם: מין שרץ העוף. וברבינו בחיי שם: כגון יתושים וצרעים וזבובים ודבורים.

(22) וראה יפ”ת לשמו”ר שם.

(23) ולכן נקרא נביא (ראה פרש”י פרשתנו ז, א. ועוד). וראה רמב”ם הל’ יסוה”ת פ”ו ה”ז. תניא ח”ב ספ”ב. ועוד.

(24) וראה עמוס ג, ז.

ב’ דיעות ושם בעל המאמר, וז”ל שם: „ללמדך שבכל מקום (דבר) הקב”ה עושה שליחותו ולא ברא דבר אחד לבטלה פעמים שעושה שליחותו ע”י צפרדע (ופעמים ע”י יתוש) ופעמים ע”י צרעה ופעמים ע”י עקרב“, וראה ב”ר הוצאת תיאודור שם לקמן הערה 19 ואכ”מ.

(12) ראה יפ”ת (השלם) לב”ר שם. יפ”ת לויק”ר וקה”ר שם, רד”ל לשמו”ר שם. וראה פ”י מהרו”ו שם. ועוד.

(13) אולי י”ל הפירוש ששולל ג”כ הבריאה, השורץ מן הפרי כמו תולעים של בשר וכתולעים שבתוך הקטניות (ראה שו”ע אדה”ז הל’ שבת ס”ו שטו ס”כ. שו”ע יו”ד ספ”ד ס”ד ואילך).

(14) ראה פ”י תולדות נח לשמו”ר שם.

(15) שבת עז, ב.

(16) אבל ראה פ”י תולדות נח שם, רד”ל שם.

(17) ראה שבת שם: חמשה אימות הן כו’.

Сказанное в Мидраше требует объяснения. Как понимать фразу: "если бы не лягушки, то как бы покарал Он Египет?», ведь нашествие лягушек было лишь одной из десяти казней египетских!

Сказанное о шершнях проще объяснить. Действительно, наказание шершнями было первым в ряду наказаний, постигших [в начале завоевания евреями Земли Израиля] эморейцев и кнаанейцев, и оно было очень серьезным. Как сказано в Талмуде⁴, шершни не пересекли реку Йорден вместе с еврейским народом, а жалили глаза [кнаанских народов на том же берегу] и пускали яд, и враги погибали⁵.

Но нашествие лягушек не было первой казнью, постигшей Египет. Сначала Египет пострадал от того, что вся вода его, включая Нил (основной источник жизни и заработка), превратилась в кровь, так что эта казнь была значительно более тяжелой для египтян. Кроме того, были еще восемь казней, последняя из которых – смерть первенцев (именно она!) – стала той каплей, которая переполнила чашу терпения фараона и сделала возможным исход евреев из Египта. А окончательное наказание египтян свершилось в море, когда "опрокинул Г-сподь египтян среди моря... не осталось из них ни одного"⁶.

Зная все это, как можно сказать, что "...если бы не лягушки, то как бы покарал Он Египет?»?

И вообще непонятна сама суть высказывания "если бы не лягушки, то как бы покарал Он Египет?», ведь "много посланников у Всевышнего"⁷, и "есть ли что-либо недостижимое для Господа?"⁸.

2. Вредители тоже приносят пользу

Перед приведенным высказыванием рабби Ахи Мидраш приводит еще одно толкование: "Сказали мудрецы: Что это значит: "превосходство земли – во всем оно"? – Даже вещи, которые тебе кажутся лишними в мире, как мухи, блохи и комары, были в числе сотворенного Им...».

В чем различие между словами мудрецов и рабби Ахи, и что он хочет сказать двумя идеями, приведенными в его толковании: "Даже вещи, которые кажутся тебе лишними, как змеи...» и "Я делаю Своим посланником даже змею...»?

Смысл слов "были в числе сотворенного Им» заключается не просто в том, что эти как будто бы лишние вещи были созданы Творцом, а не появились сами по себе, а в том, что в их сотворении тоже есть польза. Это и хотят сказать мудрецы: даже мухи, блохи и комары, которые кажутся ненужными и лишними, приносят пользу человеку, как сказано в Талмуде⁹: "Все, что создал Б-г, создано Им не напрасно», а в качестве примера там приводятся лекарства, которые изготавливают из мух и комаров.

4. *Сота*, 36а.

5. Т.е. шершни жалили эморейцев на землях Сихона и Ога, которые захватил Моше до перехода через Йорден. Комментарий Раши к Шмот, 23:28, комментарий Радака к Йеѓошуа, 24:12.

6. *Шмот*, 14:28.

7. *См. Тания*, 4:25.

8. *Берейшит*, 18:14.

9. *Шабат*, 77б.

לקוטי

וארא

שיחות

הנעלה ממנו. אך מציאותו אינה תלויה ב"אלקא דלקיא"³⁴.

ג) המכחישים לחלוטין את מציאות האלקות, כסנחריב אשר "חירף וגידף ביותר", הוא הכחיש ואמר שאלקים חיים "אינו אלקא דלקיא"³⁵.

הפסוק²⁵, "וידעו מצרים כי אני ה'" – שהתגלה אלקות, מבחינת הוי', במצרים. וזאת על ידי המכות, שבירת המצריים²⁶.

וכיוון שקליפת הטומאה של פרעה ומצרים שונה מכל הקליפות, לכן נעשה עיקר הפרעון במצרים על ידי הצפרדע, כדלהלן.

ד. שלש דרגות בכפירת האומות באלקות

בכפירת האומות העולם באלקות יש, באופן כללי, שלוש דרגות, זו למטה מזו²⁷:

א) הכופרים רק באחדות ה'²⁸ אך "קרו ליה אלקא דלקיא"²⁹, כי הם "יודעים ומשיגים" שהקדוש-ברוך-הוא הוא "חיותם וקיומם". ולכן אין הם מורדים בקדוש-ברוך-הוא, כפי שאמר בלעם³⁰, "לא אוכל לעבור את פי ה'³¹".

ב) המכירים במציאות ה', שהוא "אלקא דלקיא" – אך הם כופרים בכך שהקיום וההתהוות של כל המציאות תלויים בקדוש-ברוך-הוא, כפי שאמר פרעה³², "לי יאורי ואני עשיתני" – הוא טען שהוא עצמו ברא את עצמו.

וההכרה בכך שהקדוש-ברוך-הוא הוא "אלקא דלקיא"³³ היא רק הודאה בקיום כח

ה. "אני עשיתני" – הגרוע מכל מבין שלושה אופנים הללו, למרות שבגילוי

ואין לזה סתירה מ"ש בתניא שם: "אני ואפסי עוד וכמאמר יאור לי ואני עשיתני" שזהו עוד יותר מסנחריב ועכ"פ ("ל ברוח) כסנחריב (אופן ג' דלקמן בפנים), וא"כ גם פרעה כפר ב"אלהא דלהיא" * – כי "אור לי ואני עשיתני" יש לפרש בכמה אופנים: א) "אני ואפסי עוד", כבתניא שם – אבל לא זו היתה כוננת פרעה (שלא לא כתב בתניא "כמאמר פרעה", אף שכ"כ בתור"א ואה"ת וארא שם. לקר"ת שה"ש שם. ובכ"מ). ב) "אני עשיתני" – גם את עצמי, ופשיטא את היאור, אבל לא ש"אני ואפסי עוד". וזו היתה כוננת פרעה במאמרו, ככפנים [ולהעיר מפרש"י יחזקאל (שם), ג. ועד"ז בכמה מפרשים שם] "אני עשיתני – בגבורתי ובחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי".

אבל להעיר מסה"מ תש"ד (ע' 91) "שאמר (פרעה) אני ואפסי עוד לי יאורי ואני עשיתני" – (וראה אברבנאל פרשתנו שם דפרעה כחש גם במציאות הא-ל). ו"ל דאצל פרעה היו שינויים מזמן לזמן, וכמו שהיו חילוקים בהנהגתו עם בני", אבל בכללות ועיקר מדריגתו הוא שאמר לי יאורי ואני עשיתני. ועצ"ע.

34) וכמשך שהובא בתער השכירה שם (ע' תשפא) מעבד המורד באדונו כו' דמ"מ יודע ומודה שהוא עבד והוא אדונו ומלכו רק שאינו חפץ להיות בביטול אליו, והרי העבד לא נולד מאדון זה כ"א מאיש ואשה אחרים אלא שמאיה סיבה נעשה אדונו.

35) ד"ה תער השכירה שם. וראה גם דרמ"צ סב, ב.

* ואף שבתניא שם ממושיך "ולא כפירה בה' לגמרי כדאיתא בגמ' דקרו ליה אלהא דאלהיא" – נראה ששם מזלזל בין "עיקר ושרש ע"ז" (דקרו לי' אלהא דאלהיא) ל"ע"ז ממש" (עד למדרי' הכי תחתונה) – "אני ואפסי עוד".

ולכן: בענין "עיקר ושרש ע"ז" כתב "בובה מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ב"ה מאחד שאין בטלים לו ית", אבל לפניו מוסיף (ע"ז ש"איה בטילה כלל לגבי קדושת הקב"ה") "ואדרבה מגביל עצמה כנשר לומר אני ואפסי עוד כו' ולכן אמרו רז"ל שגוסת הרוח שקולה כע"ז ממש".

ולהעיר מהחילוק שבתניא פכ"ד בין "ס"א וקליפה זו הנק' ע"ז כו' (ש) היא אינה מלוכנת בגוף החומרי ויודעת את רבוונה ואינה מורדת בו כו' ואף שנק' ע"ז היא קרו לי' אלהא דלהיא כו'", ל"האדם העובר על רצונו ית' (ש) הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהס"א וקליפה הנקראת ע"ז ואלקים אחרים כו'".

25) פרשתנו ז, ה. וראה בארוכה אברבנאל פרשתנו בהפסוקים ז, יד ואילך.

26) ראה תור"א פרשתנו נז, א. אה"ת פרשתנו (שמות כרך 1) ע' ב'תרו ואילך. ועוד.

27) ראה חלוקה באו"א (קצת) ספר הערכים-חב"ד ערך אוה"ע ס"א סק"א (וש"ל).

28) ראה תניא ספכ"ב (כה, א), פכ"ד (כט, סע"ב ואילך). ג' דרגות דלקמן מובנות גם מהמשך הביאור בדרוש תער השכירה (אוה"ת נ"ך ח"ב) פ"א (שם ע' תשס"ז ואילך) ופ"ה (ע' תשפ ואילך).

29) תשפ ואילך.

30) סוף מנחות.

31) בלק כב, יח.

32) תניא שם.

33) יחזקאל כט, ג וראה שם ט. ובתניא ספכ"ב שם: וכמאמר יאור לי ואני עשיתני – הרכב ב' הפסוקים. וראה הערות ותיקונים שם.

33) כמפורש בתור"א ואה"ת פרשתנו שם: "וכמאמר פרעה לי יאורי ואני עשיתני רק דקרו לי' אלהא דלהיא" (ועד"ז בלקו"ת שה"ש כ, רע"א. אוה"ת נ"ך שם).

Рабби Аха добавляет к словам мудрецов, что даже создания, которые кажутся лишними из-за того, что вредят (вроде змей и скорпионов), тоже приносят пользу: иногда они могут спасти от другой, еще большей опасности.

Далее рабби Аха добавляет, что вредные животные полезны для мира еще и потому, что Б-г использует их для наказания грешников.

В связи с вышесказанным возникают некоторые вопросы.

1) Если суть утверждения рабби Ахи состоит в том, что опасные вредители также являются частью замысла сотворения мира и что посредством их Всевышний осуществляет свои намерения, то:

а) почему рабби Аха добавляет к списку этих вредителей лягушку, которая обычно не вредит человеку и не может сравниться в этом со змеями и скорпионами?

б) почему слова "даже лягушку" приводятся после упоминания змей и скорпионов, словно речь идет о самой выраженной крайности?

в) почему, подтверждая свои слова ("И знай, что если бы не шершни... и если бы не лягушки...»), рабби Аха упоминает только о шершнях и лягушках, а не о скорпионах и змеях (тем более что в других местах Мидраша, где также приводится данное высказывание рабби Ахи, даются подтверждения и по их поводу)¹⁰?

10. См. *Берейшит раба*, 10:7, *Ваикра раба*, 22:3, *Мидраш Танхума*, начало главы *Хукат*.

2) Почему Мидраш приравнивает миссию пророка к миссии змеи, лягушки и т.п.? Ведь задача вредных животных – взывать с грешников, а задача пророков вовсе не в том, чтобы наказывать, а в том, чтобы передавать слова Б-га, который открывает Свои речи рабам Своим, пророкам¹¹. В чем же смысл того, что "сказал Г-сподь пророкам: "...если вы не выполните Мое поручение... Я делаю Своим посланником даже змею, [...] даже лягушку»?

3. Казни – раскрытие Б-жественности

Этому можно дать следующее объяснение: Г-сподь ниспослал казни на фараона и египтян не только для того, чтобы покарать их, но и для того, чтобы, выражаясь словами Торы, "узнал Египет, что Я – Б-г (*Гавайе*)¹²», то есть чтобы Всевышний раскрылся на уровне имени *Гавайе*¹³. Это означает, что в результате казней и падения Египта произошло раскрытие Б-жественности.

А поскольку *клипа* и духовная нечистота, связанные с Египтом и фараоном, отличались от других видов нечистоты, то и наказание было именно лягушками (как будет объяснено далее).

4. Три категории отрицающих

Народы мира, отрицающие Б-га, можно

11. Парафраз стиха из *Амос*, 3:7.

12. Шмот, 7:5.

13. *Гавайе* – четырехбуквенное непроизносимое имя Б-га, которое указывает на уровень раскрытия Бжественности выше бытия творений и ограничений природы.

נראה האופן השלישי גרוע ביותר, שהוא כפירה בקיום האלקות בכלל – בכל זאת יש בדרגה של „לי יאורי ואני עשיתיני” פגם הגרוע יותר מהאופן השלישי:

ההסבר לכך הוא:

באופן הראשון – „קרו ליה אלקא דאלקיא” – הם מבינים שהקדוש־ברוך־הוא הוא „חיותם וקיומם” ולפיכך אין הם עוברים על רצונו. ואם כך, הם מכירים במציאות האלקות³⁶.

אפילו באופן השלישי, הרי עצם העובדה שהם מתנגדים ומכחישים את מציאות ה', מוכיחה שענין האלקות „נוגע” להם, ומשום כך הם מחפשים דרך להתנגד לה³⁷ ולהכחיש את מציאות ה'. ויצא, שעל ידי עצם ההתנגדותם יודעים³⁸ שקיימת מציאות האלקות, המגיעה עד אליהם, למטה מטה.

לעומת זאת, פרעה טוען „לי יאורי ואני עשיתיני”. כלומר, ש„מציאותו מעצמותו” – באמצעותו אין מוזכרת כלל מציאות ה'. גם הענין ש„קרו ליה אלקא דאלקיא” אינו קשור אליו. אלא, המציאות שלו קיימת בפני עצמה – „אני עשיתיני”, הוא חש שהוא ישות ומציאות עצמאית לגמרי, ולכן אין בקיומו שום ביטוי וקשר לאלקות, ואפילו לא קשר בדרך של שלייה והתנגדות.

1. „כל מה שברא... לכבודו”

בדומה לשלושת האופנים הללו הקיימים

באומות העולם ביחסם למציאות האלקות, ניתן למצוא זאת גם בנבראים שבעולם הזה:

„כל מה שברא הקדוש־ברוך־הוא בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה”³⁵, וכפי שמונן גם בהגיון הפשוט, כל פעולה של הקדוש־ברוך־הוא היא לצורך תכלית ומטרה, וניתן לראות את התכלית בכל דבר בבריאה.

כפי שניתן להבין בקל־וחומר הנלמד מן האדם, שכאשר אומן יוצר כלי, הרי מטרת הכלי באה לידי ביטוי בצורתו של הכלי³⁹.

תכלית כל הבריאה היא „כל מה שברא הקדוש־ברוך־הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו”⁴⁰ – גילוי אלקות. וזאת, על ידי שרואים בברואים את התועלת שכל אחד מהם מביא לבריאה, וכך ניכר שיש אומן שעשאו, שכחו ורצונו מורגשים בדבר הנברא.

אך למעשה בנויה הבריאה, כדי שתהיה בחירה חפשית בעבודת האדם, באופן, שלא בכל דבר ניכרת בגלוי תכלית בריאתו³⁹. בכך ניתן להבחין בכמה סוגים בבריאה:

רבותינו אומרים ש„אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו⁴¹ הם מיותרין בעולם כגון זבובים ופרעושים ויתושין”, אשר לכאורה אין הם מועילים, הרי „הן היו בכלל ברייתו של עולם שנאמר⁴² וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד⁴³” – שום דבר אינו לבטלה, כפי שהגמרא מפרטת את תועלתם של הנבראים: ברא זבוב לצרעה וכו', ולכן גם הם נכללים בכלל „כל מה שברא הקדוש־ברוך־הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו”, כי על ידם מתגלה הבורא.

39 ראה הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה אחר כן ראה להסתפק (דע כי הקדמונים חקרו כו). ולהעיר ממו"נ ח"ג פכ"ה.

40 אבות ספ"ו.

41 כ"ה בשמו"ר שם. ובויק"ר וקה"ר (ועד"ו בב"ר) ליתא תיבת „כאלו”.

42 בראשית א, לא.

43 במדרש לא נעתקו התיבות „הנה טוב מאד”. אבל כן מפרש בתולדות נח וביאור הרי"פ הכוונה במדרש. ובויק"ר וקה"ר שם הובא הכתוב „ויכולו”.

36 והרי ב"ג אין מוזהרים על השיתוף (ראה רמ"א א"ח סקנ"ו). דרכי משה שם. שהמ"צ להצ"צ מצ' אחדות ה'. וראה שה"מ באתי לגני ח"א ע' מו ואילך. שה"מ מלוקט ח"א ע' ל ואילך. וש"ו). אנציקלופדיא תלמודית ערך ב"ג ע' שם.

37 להעיר מספר השיחות תורת שלום (ע' 10). וראה גם קונטרס התפלה פ"ח) במעלת נה"ב הנק' „שור” להיותו נוגח ובוטע בעניני קדושה על נה"ב הנק' „עז”. וראה לקו"ש ח"י ס"ע 11 ואילך בענין „מציאות החשך” והעדר האור.

38 ואולי י"ל שזהו מצד הניצוצי קדושה שנמצאים בהם (ועד"ו בשאר קליפות), כי בחי' הקליפה מצ"ע נפרדת מאחדותו ית' ואינה בבחי' מציאות כלל שהן בבחי' העדר המציאות (המשך תער"ב ח"ב ע' תרפ"א. ובכ"מ. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 66 ואילך. חט"ז [המתורגם] ע' 441 ואילך. ועוד).

разделить на три категории (каждая из которых ниже другой):

1) Те, которые отрицают лишь единство Всевышнего, но при этом признают Его "Бгом богов". Они осознают, что Г-сподь определяет их жизнь, и поэтому не встают против Него, а поступают подобно Биламу, который признался¹⁴: "Не смогу преступить повеления Гспода».

2) Те, которые признают существование Б-га, называя Его "Б-гом богов», но вместе с тем отрицают, что вся их жизнь непосредственно зависит от Него. Фараон, например, утверждал¹⁵: "Мне принадлежит река моя, и я [сам] сотворил себя». Они относятся ко Всевышнему как к "Б-гу богов», то есть признают, что Он могущественнее их, однако не признают зависимость от Него своего собственного существования.

3) Те, которые полностью отрицают Всевышнего, подобно Санхериву¹⁶, который "поносил и хулил"¹⁷ Б-га, не признавая его даже "Б-гом богов».

5. "Я себя сотворил» – хуже всего

На первый взгляд, кажется, что третья категория наиболее отдалена от Творца. Но на самом деле изъян, присущий второй категории ("...Я себя сотворил»), куда более серьезен.

14. *Бемидбар*, 22:18.

15. *Йехезкель*, 29:3.

16. Санхерив – ассирийский царь, осаждавший Иудею в эпоху Первого Храма.

17. *Млахим II*, 19:22.

Люди, принадлежащие к первой категории, хоть и называют Всевышнего лишь "Бгом богов», но понимают, что их жизнь полностью зависит именно от Него. Поэтому они не прекословят Его воле и таким образом признают Б-га.

Люди, принадлежащие к третьей категории, выступают против Б-га и не признают Его. Но это доказывает, что вопрос о существовании Б-га безразличен им и касается их настолько сильно, что они всячески демонстрируют свою уверенность в том, что Его нет. Уже сам факт такого противостояния говорит о том, что подсознательно они ощущают существование Творца, и это им не дает покоя.

Но фараон, утверждавший, что он сам себя создал, даже признавая существование Всевышнего, все-таки считал, что к его собственному существованию Б-г не имеет отношения. Он чувствовал себя совершенно независимым: настолько, что не связывал свою жизнь с Б-гом никаким образом и даже не ощущал потребности противостоять Ему.

6. Все создано во славу Творца

Подобно этой классификации народов мира по их отношению к Б-гу, все творения этого мира также можно разделить на три категории, и обусловлены они следующим:

Из того, что "все, что создал Б-г, создано Им не напрасно"¹⁸ логически следует, что всякое деяние Всевышнего имеет цель и предназначение, которые можно

18. *Талмуд, Шабат*, 77б.

התועלת שיכול האדם להפיק ממנה, וכן אין היא במהותה דבר מוזיק.

בריה זו אינה מבטאת שיש אומן שעשאה, ואף איננה רומזת לאפשרות זו.

וזהו החידוש „ואפילו על ידי צפרדע“, והפירוש של „אלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצרים“:

כיצד התגלה שגם פרעה ומצרים, שהם מציאות אשר לא זו בלבד שאינם מגלים את אלקות, אלא אומרים „לי יאורי ואני עשיתני“ – ידעו „כי אני ה'“, ואף יותר מכך, שיכולתם לומר שמציאותם היא מעצמם נובעת מהחיות המגיעה אליהם בשעת מעשה⁴⁶ לאחר השתלשלויות רבות ממקור החיים, מעצמותו ית' אשר „מציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזו עילה שקדמה לו ח"ו"⁴⁷, בדומה למבואר לגבי התהוות היש באופן כללי⁴⁸ –

הרי דבר זה התגלה על ידי מכת צפרדע⁴⁹, שמבין בעלי החיים בעולם הזה זוהי מציאות שאין ניכרת בה התכלית, ואפילו פחות מאשר ביתושים וכדומה, ואין בה שום תפקיד, ואפילו לא תפקיד של נזק⁵⁰ כנחש ועקרב, וכאמור

על כך מחדש רב אחא, שלא רק הברואים שאינם מביאים תועלת בגלוי, אלא גם הברואים אשר בגלוי הם מביאים החיפך מתועלת – דברים מוזיקים – כגון „נחשים ועקרבים“ – גם הם „בכלל ברייתו של עולם“, ולכן הם בכלל של „כל מה שברא... לא בראו אלא לכבודו“. כי עצם העובדה שיש במהותם משהו הקשור לענין זה, למרות שהקשר הוא בכיון של ניגוד ושליה, מוכיח, שאין הם מציאות שאינה מודעת למציאות המהווה ומכירה רק בעצמה, „כאן נמצא כאן היה“, אלא יש כאן הכרה בקיומו של מהווה ובורא, אשר יכול להכניס בתוכם מהות זו, גם אם הכרה זו שוללת ומתנגדת לבורא.

לפי זה מובנים גם דברי רב אחא „אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לנביאים, מה אתם סבורים, אם אין אתם הולכים בשליחותי וכי אין לי שליח, ויתרון ארץ בכל היא, אני עושה שליחותי אפילו על ידי נחש אפילו על ידי עקרב“. בכך הוא מדגיש שגם המזיקים לא נבראו לבטלה, אלא „לכבודו“ – אפילו באמצעותם מתגלה אלקות בעולם, כפי שהיא מתגלה על ידי הנביאים. כאשר רואים שעל – ידי נחש או עקרב ניצלים מסכנה, ובמיוחד כאשר הנחש והעקרב באים להעניש את הרשעים – מתגלה, שגם מציאות שבמהותה היא הפוכה מ„תועלת“, מברייתו של הקדוש-ברוך-הוא שהיא „טוב מאד“⁴⁴ – גם מציאות זו נבראה על ידי הקדוש-ברוך-הוא, כך שגם בתוכה⁴⁵ יש טוב, כי היא נוצרה ממקור הטוב, וזה מגלה את כחו של הבורא.

ז. הצפרדע – שבירת הטומאה במצרים

שונה מן הברואים הנ"ל היא צפרדע, שאין ניכרת בכריאתה שום תועלת. אין רואים מהי

(44) להעיר מב"ר פ"ט, ט „טוב מאד זה מלאך המות“.

(45) שזהו יותר מענין יתרון האור מן החושך, שהיתרון הוא בהאור.

(46) אגה"ק סכ"ה (קלח, ב).

(47) אגה"ק סי' ב.

(48) ראה גם המשך תער"ב פע"ב. פרק שלג. ד"ה מצה זו תש"ז. ועוד.

(49) משא"כ מכת ארבה שראויים למאכל אדם (שלא כן לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים שלא יהנו מהם המצרים – ראה תנחומא פרשתנו יד. שמור"ד ספ"ג. רש"י בא"י, יט). וגם כנים, אף שלכאורה הם דבר מיותר לגמרי, אבל ה"ז מוזיק (וחולי) [ראה תנחומא (ובאבער) בא ד. מדרש לק"ט פרשתנו ח, טו (ובמדרשים שהובאו בתו"ש שם, יב ואילך). ולהעיר מעירובין סה, א: קרצתן כינה. ובכ"מ קו, ב: י"ג דברים נאמרו בפת שחרית כו'. והורגת כנים שבבני מעיים]. ולהעיר שמציאות כנים שבשערות היא כשיש שלימות גידול האדם שסימן לזה גדלו שערות (שנמשכים ממותרי מוחין) וצפרניים (יבמות פ, רע"ב). ומהפסולת של השערות באים הכינים (ראה ד"ה רבי בנאה כו' באה"ת ח"ש קיט, ב ואילך. שם בהוספות לכרך ב' תמב, א ואילך.

(50) וגם לפמ"ש במדרש (שמור"ד פ"י, ג. וראה שם ו.

פט"ז, כז) ובתבא"ר פ"ו (ח) ועוד – גודל ההיזק גם בגופם, הרי א) לא מפורש בפשט"מ במכת צפרדע ההיזק שלהם כמו בשאר המכות שמוכן או גם מפורש בהכתובים הפרעניות

увидеть в каждом творении.

Известно, что предназначение инструмента, изготовляемого ремесленником, выражается в его форме. Тем более и каждое творение Б-га должно выражать свое предназначение.

Цель каждого творения – раскрыть, что "все, что создал Б-г, Он создал во славу Себе"¹³, т.е. для того, чтобы раскрыть Б-жественность во всем сотворенном. Когда мы видим в любом создании пользу, которую оно приносит миру, раскрывается тот факт, что у них есть Творец, сила и воля которого проявляются посредством того или иного творения.

Но мир устроен так, чтобы предоставить нам свободу выбора, и поэтому не в каждой вещи явно открывается ее предназначение. И в этом отношении творения можно разделить на три категории (и о них идет речь в Мидраше):

Мудрецы говорят: "Даже вещи, которые кажутся тебе лишними в мире, [...] были в числе сотворенного Им, как сказано¹⁹: "И увидел Б-г все, что Он создал, и вот, хорошо очень"²⁰". Это значит, что ничего не было создано напрасно, как говорит Талмуд²¹: "[Б-г] создал муху для шершня, комара для змеи и т.п.". Таким образом, в любом творении раскрывается нам Создатель: "Все, что создал Г-сподь, создал Он

во славу Себе»²².

Добавляет к этому рабби Аха, что творения, которые не приносят пользы, а наоборот, вредят людям (как змеи и скорпионы), являются частью замысла сотворения мира, а значит, и они созданы во славу Всевышнему. Вред, который они наносят, тоже связывает нас с идеей, что все созданное должно иметь смысл и пользу, но в их случае эта идея доносится в форме ее отрицания. И поэтому нельзя сказать, что эти создания не соотносятся с существованием Всевышнего, что они – сами по себе. Такие творения, как бы отрицая положительный смысл, которым Творец мог бы наполнить их существование, тем самым напоминают нам о Нем²³.

Теперь можно объяснить слова рабби Ахи: "Сказал Г-сподь пророкам: "Неужели вы думаете, что если вы не выполните Мое поручение, то не будет у Меня другого посланника? Преимущество земли – во всем оно. Я сделаю Своим посланником даже змею, даже скорпиона..."»: это значит, что даже вредители созданы не напрасно, а именно, во славу Б-га, поскольку посредством их, также как и посредством пророков, миру открывается Б-жественность. Когда змея или скорпион спасают человека от смертельной опасности или же наказывают грешника, становится ясно, что, будучи в целом вредите-

19. Берейшит, 1:31.

20. В самом Мидраше не приводятся последние слова этого стиха ("и вот, хорошо очень"), однако, согласно комментарию *Толдот Ноах* и комментарию р. Перла, Мидраш их подразумевает (*прим. Ребе*).

21. Там же.

22. Эта категория творений соотносится с категорией отрицания Всевышнего Биламом, осознающим, что все исходит от Него.

23. Эта категория творений соотносится с категорией отрицания Всевышнего Санхеривом, который совершенно отрицал Творца.

לקוטי

וארא

שיחות

לעיל, "אין לו עילה וסיבה למציאותו, ועל ידי הצפרדעים אשר הלכו בשליחות הקדוש-ברוך-הוא, ובמסירות רבה יותר מאשר בעלי החיים האחרים במכות האחרונות, כפי שמובא במדרש⁵¹ "מן הצפרדעים נשאו חנניה מישאל ועזריה קל- וחומר בעצמן וירדו לתוך כבשן האש", ודוקא על-ידם ה' "פורע מן המצרים". מכת הצפרדע שברה גם את ה"קליפה" הטמאה המיוחדת למצרים - "לי יאורי ואני עשיתני", והתגלה "וידעו מצרים מצרים כי אני ה'", הוכח שהכל בא משם הו'.

שבהם. (ב. עכ"פ אי"ז טבע ותכונת הצפרדע (לדעת הראב"ע הנ"ל הערה 18) כבשאר המכות, כ"א ענין (ונס?) מיוחד. 51) שמו"ר פ"י, ב. פסחים נג, א.

(משיחות ש"פ וארא וש"פ בשלח תשמ"א)

лями, они тоже являются частью замысла сотворения мира. К ним также относятся слова "хорошо очень": это творения, в которых заложено добро, происходящее из Источника добра. Это раскрывает нам, что у них есть Творец.

7. Лягушки – разрушители нечистоты Египта

Лягушка отличается от двух вышеупомянутых категорий, поскольку она не приносит какой-либо явной пользы человеку, но она не является и вредителем.

Таким образом, бесполезное существование этого создания не только не раскрывает Б-жественность, как полезные творения, но даже не предполагает возможность раскрытия Творца "от обратного", подобно раскрытию через творения, приносящие вред.

Именно поэтому рабби Аха особо подчеркивает, что "даже лягушка" может быть посланником Всевышнего, и приводит подтверждение этому: "...Если бы не лягушки, то как бы покарал Он Египет?".

Как иначе мог Всевышний заставить фараона (который не только не выражает своим существованием Создателя, но еще и утверждает, что сотворил себя сам) ощутить на себе истинность слов "Я – Б-г"? Каким образом мог Он открыть фараону, что даже сама его способность утверждать свою самодостаточность, его жизненные силы (даже в тот момент, когда он это утверждает), происходят от Творца, существование которого абсолютно и ничем не обусловлено?

Это раскрылось именно через казнь лягушками. Ибо в этих созданиях не только

не видно их предназначения (как у мух и комаров), но от них нет даже вреда (как от змей и скорпионов)²⁴. Поэтому кажется, что нет причины, определяющей их существование, они как бы сами по себе (подобно фараону, говорившему: "Мне принадлежит река моя, и я [сам] сотворил себя»).

Поэтому именно лягушки, став посланниками Всевышнего, покарали Египет, притом они сделали это с большей самоотверженностью, чем другие животные, которых Всевышний использовал для казней. Мидраш говорит²⁵, что три праведника – Хананья, Мишаэль и Азарья²⁶ – решили броситься в печь ради освящения имени Всевышнего, потому что так поступали лягушки [которые во время казни бросались в печь].

Именно это и стало настоящей карой, разрушением особого духовного сокровища, присущего Египту (выражаясь словами Фараона, "Мне принадлежит река моя, и я [сам] сотворил себя»). Посредством казни лягушками осуществилось сказанное: "И узнают египтяне, что Я – Б-г».

(Из бесед в субботы глав
Ваэра и *Бешалах* 5741 (1981) г.)

24. В отличие от лягушек, другие живые существа, использованные для казней, имели объяснимое предназначение: так саранча, например, употреблялась в пищу, а вши являются вредителями (прим. Ребе).

25. *Шмот раба*, 10:2, Талмуд, *Псахим*, 53а.

26. Три еврейских мальчика из числа изгнанных в Вавилонское пленение, брошенные в огонь Невухаднецаром за несогласие поклониться идолу (эти события описаны в книге Данииля, гл. 3).

לזכות

הר"ר ירחמיאל מנחם מענדל בן פייגא איידל

וזוגתו רבקה פייגא בת חנה

וילדיהם:

חיה מושקא בת רבקה פייגא

אריה לייב שאול בן רבקה פייגא

יהודה מאיר בן רבקה פייגא

שלום דובער בן רבקה פייגא

שניאור זלמן בן רבקה פייגא

גולדשמיד

•

וזקניהם:

חיים משה בן רבקה

פייגא איידל בת סוניה

גולדשמיד

אברהם הלוי בן נעמי

חנה בת מרים פועה

לויין

סוניה בת חיה

ליפסקר

•

להצלחה רבה ומופלגה בטוב הנראה והנגלה

בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות

ולנחת רוח יהודי חסידותי מתוך שמחה וטוב לבב

MENDI'S
RESTAURANT

מודפס בחסות רשת מסעדות 'מענדיס'